

ADRIAN
GOLDSWORTHY

ROME EN
PERZIË

ZEVEN EEUWEN RIVALITEIT

Adrian Goldsworthy

ROME EN PERZIË

Zeven eeuwen rivaliteit

Uitgeverij Omniboek

Inhoud

<i>Koningen en keizers</i>	7
<i>Tijlijn</i>	12
<i>Kaarten</i>	25
Woord vooraf	27
Inleiding	34
1 Felix: jaren negentig v.Chr.	49
2 Koning der koningen: 247-ca. 70 v.Chr.	66
3 Oorlogen en geruchten van oorlogen: 70-54 v.Chr.	84
4 De strijd: 53-50 v.Chr.	102
5 Invasies: 49-30 v.Chr.	125
6 Adelaars en vorsten: 30 v.Chr.-4 n.Chr.	147
7 Tussen twee grootmachten: 5-68	167
8 Goede zaken: eerste en tweede eeuw	194
9 Glorie en tranen: 70-198	212
10 Dynastieën: 199-240	240
11 En de Caesar loog opnieuw: ca. 240-265	260
12 Een briljante koningin en de hersteller van de wereld: ca. 265-282	283
13 Belegeringen en expedities: eind derde en vierde eeuw	307
14 De twee ogen van de wereld: vijfde eeuw	337
15 Soldaten, muren en goud: eind vijfde en begin zesde eeuw	361
16 Oorlog en eeuwige vrede: 518-ca. 600	385
17 Hoogtij: ca. 600-621	410
18 Triomf en rampspoed: 621-632	434
19 Die dag zullen alle gelovigen zich verheugen: 632-ca. 700	455
Conclusie	479

<i>Dankwoord</i>	498
<i>Bibliografie</i>	500
<i>Noten</i>	519
<i>Illustratieverantwoording</i>	560
<i>Register</i>	562

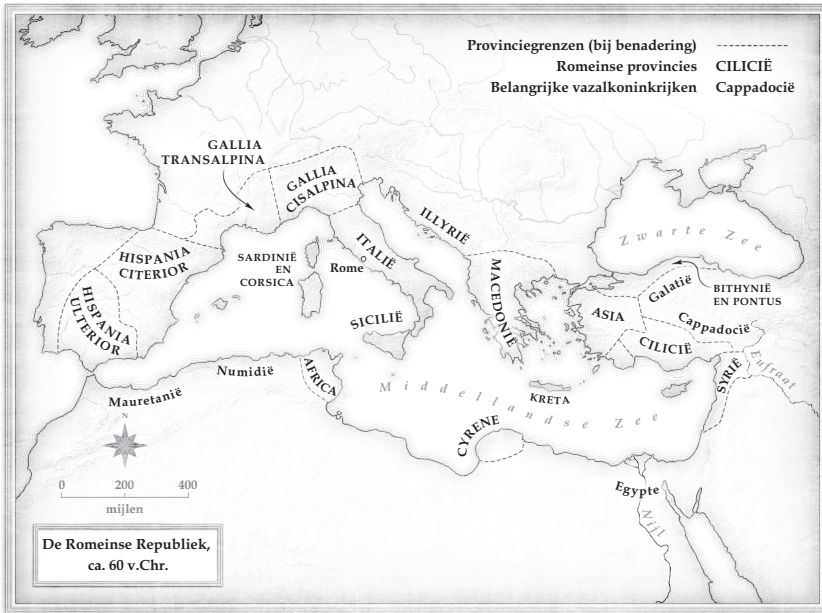
HOOFDSTUK I

Felix

Jaren negentig v.Chr.

Romeinen hielden van spektakel. Dat gold voor de meeste samenlevingen van de oude wereld, en wat Hollywood verder ook verkeerd heeft gedaan, de voorkeur in historische series voor grote processies, parades en duizenden figuranten weerspiegelt iets van die realiteit. Belangrijke gebeurtenissen in het leven van een gemeenschap of een leider werden publiekelijk gemarkeerd met zorgvuldig gechoreografeerde manifestaties die gewoonlijk gevestigde tradities volgden. Toen een vertegenwoordiger van de Parthische koning dus voor het eerst een vertegenwoordiger van de Romeinse Republiek ontmoette, moest de gelegenheid worden gemarkeerd met een ceremonie waarbij er in het openbaar gesprekken werden gevoerd, ook al vonden sommige of de meeste echte onderhandelingen achter de schermen plaats. De bereidheid om in het openbaar te onderhandelen werd als een teken van goede trouw gezien.

De Parthische gezant heette Orobazus, en behalve deze gelegenheid en de nasleep ervan weten we niets over hem. Hij stak de Eufraat over omdat hij had gehoord dat er in het dichtstbijzijnde deel van Cappadocië (in het huidige Turkije) een Romeinse gouverneur aanwezig was. Orobazus wilde contact leggen met de Romeinen die steeds dichterbij kwamen van het gebied dat door de Parthische koning werd geregeerd. Zijn doel was een inschatting te maken van de nieuwkomers en een min of meer formele vriendschap tussen Rome en Parthië te sluiten. Tot dan toe lagen de gebieden die onder direct bestuur van beide grootmachten stonden nog op aanzienlijke afstand van elkaar, maar de regio's waarin ze allebei enigszins geïnteresseerd waren, begonnen samen te vallen. De partijen kenden elkaar van horen zeggen, en een formeel contact was de logische volgende stap.

Orobazus had waarschijnlijk een gevolg bij zich, maar niets duidt erop dat hij werd vergezeld door een grotere groep soldaten. Daarentegen was de Romein aan het hoofd van een leger Cappadocië binnen gemarcheerd om een koning wiens aanspraken op de heerschappij ten nadele van zijn rivalen door de Romeinse senaat werden gesteund, weer op de troon te helpen. De begunstigde Cappadocische koning was bij de ontmoeting aanwezig als betrokken partij en als belangrijk man. Ook het leger was aanwezig, want het was een Romeinse gewoonte om dergelijke gelegenheden te markeren met een parade, idealiter met legionairs in gesloten gelid als decor en als teken van de Romeinse macht. De pantsers waren gereinigd en opgepoetst, de schilden ongedekt om de decoraties in felle kleuren te tonen, de pluimen stonden op de helmen en in de voorste linie werden de vele standaards hoog in de lucht gehouden en omgeven door trompetters.

Het doel was de Romeinse macht te tonen, en de wijze waarop de bezoekers werden behandeld was een belangrijk onderdeel van heel het diplomatieke proces, want het weerspiegelde de status van beide partijen in relatie tot elkaar. Verslagen vijanden die om vrede vroegen – en zelfs de vertegenwoordigers van kleine koninkrijken, steden of stammen – werden veelal voor een Romeinse commandant op een hoog podium geleid, die dan letterlijk op hen neerkeek. In dit geval was er geen sprake van een

zo bot blijk van superioriteit; in plaats daarvan werden er drie stoelen op hetzelfde niveau opgesteld. Maar toen de Romein op zijn zetel in het midden ging zitten, met de Parth aan de ene kant en de koning aan de andere kant, werd dat gezien als een belediging van de ambassadeur en een verklaring van Romeinse superioriteit over Parthië. Misschien dat iets van dat sentiment doorklonk in de onderhandelingen en bij wat er ook werd afgesproken, want toen de ambassadeur naar zijn eigen koning terugkeerde om verslag uit te brengen, was die geërgerd en liet hij Orobazus terechtstellen.

Dat is althans het verhaal zoals Plutarchus het vertelt, een Griek en ook een Romeinse burger die ongeveer tweehonderd jaar na de gebeurtenis werkzaam was. Verder wordt deze eerste formele ontmoeting tussen Romeinen en Parthen nauwelijks genoemd in de bewaard gebleven bronnen, en geen enkel ander verslag vermeldt de naam van Orobazus of zijn vermeende lot. Er is een gerede kans dat het verhaal over de terechtstelling van de ambassadeur niet waar is en dat het werd verzonnen om het vanuit een Grieks of Romeins perspectief veronderstelde aangeboren despotisme van oostelijke vorsten, en vooral van de Parthen, aan te tonen, of dat het onderdeel uitmaakte van een aanval op de Romeinse commandant door een van zijn vele persoonlijke vijanden. Plutarchus beweert dat de gouverneur vervolgens kritiek te verduren kreeg vanwege zijn slechte manieren en arrogantie, maar merkt ook op dat anderen van mening waren dat de zetelverdeling gepast was en de beste manier om vreemdelingen te behandelen. Sommige details die Plutarchus gebruikt waren wellicht afkomstig uit de eigen memoires van de Romeinse commandant, die vanzelfsprekend bijzonder gunstig voor hem waren. Bovendien, als Orobazus werd geëxecuteerd, had dat misschien veel minder te maken met zijn vermeende fouten tijdens zijn missie dan met de politiek en persoonlijke relaties aan het Parthische koninklijke hof, waarover weinig tot niets bekend is.¹

Deze eerste formele diplomatieke ontmoeting tussen Rome en Parthië kreeg achteraf veel meer betekenis toegekend dan ze verdiende. Plutarchus vond het de moeite van het vermelden waard omdat hij van de gebeurtenissen en conflicten wist die daarop volgden. Over sommige daarvan schreef hij elders in groot detail. Meer in het algemeen illustreren zijn verslag en de andere bronnen voor de ontmoeting veel van de problemen waarmee we voor een goed begrip van de geschiedenis van de twee machten te kampen hebben, niet in de laatste plaats dat de enige bewaard gebleven verslagen van de Romeinse kant komen en dat er

niets direct uit het Parthische perspectief is overgeleverd. Voorvallen als de terechtstelling van Orobazus zijn gebaseerd op wat Grieks-Romeinse bronnen meenden dat er in Parthië was gebeurd en waarom, gebaseerd op informatie die niet helemaal betrouwbaar kan zijn geweest.

In de in het Grieks of Latijn bewaard gebleven gedetailleerde geschiedverhalen – altijd eerder de uitzondering dan de regel – werden dit soort eerste ontmoetingen tussen Romeinen en buitenlandse ambassadeurs over het algemeen vermeld, vooral wanneer het een delegatie van een tamelijk machtige heerser of bevolkingsgroep betrof. Een eerste ontmoeting met een ander volk organiseren en een band aangaan met behoud van Romes waardigheid en superioriteit was een passende prestatie voor een Romeinse gouverneur. Als de ontmoeting kon worden afgeschilderd als de erkenning van de superieure macht en morele waarde van de Romeinen door een imponerende barbaarse stam, dan kwam het in de buurt van het prestige van een overwinning in de oorlog, zij het zonder de volle martiale glorie daarvan.

Behalve dat het bewaard gebleven verslag op-en-top Grieks-Romeins is, werd het door nog een andere belangrijke factor beïnvloed. Plutarchus beschrijft het incident in zijn biografie van de Romeinse gouverneur Lucius Cornelius Sulla, over wie daardoor in vergelijking tot Orobazus veel meer bekend is. De gebeurtenis komt al vroeg in Plutarchus' *Leven van Sulla* voor als een ondergeschikte episode, en als Sulla later niet zo'n centrale rol in de Romeinse geschiedenis had gespeeld, zou hij door Plutarchus niet als onderwerp zijn gekozen en zouden de details in diens verslag niet bewaard zijn gebleven. Een naschrift bij de diplomatieke ontmoeting bevat de bewering dat Orobazus een 'Chaldeeër' in zijn gevolg had die met behulp van oude Babylonische kennis Sulla's verschijning en karakter beoordeelde en voorspelde dat de Romeinse commandant de belangrijkste man ter wereld zou worden. Op deze manier gaf de episode Plutarchus de mogelijkheid om Sulla's talent bij het oplossen van de situatie in Capadocië te benadrukken, alsmede zijn geluk om als eerste Romein door een Parthisch gezantschap te worden benaderd, zijn arrogante belediging van de gezant, en deze voorspelling van zijn grootse toekomst. De auteur neemt niet de moeite om de details van wat er werd besproken of het soort overeengekomen vriendschap te beschrijven, want zijn aandacht was gericht op de persoon en de lotgevallen van zijn onderwerp, niet op de algemene geschiedenis. Al met al werd er zeer waarschijnlijk geen formeel verdrag gesloten dat verder ging dan het uitspreken van de wederzijdse welwillendheid tussen het Romeinse volk en de Parthische vorst.²

ROME EN PERZIË: DE STUWENDE KRACHT VAN RIVALITEIT

Het Romeinse Rijk, dat zich uitstreckte vanaf het huidige Groot-Brittannië tot aan de Sahara, was ongekend groot en breidde zich voortdurend uit. Pas in het verre oosten stootte het op onwankelbare tegenstand: het Partische, later Perzische Rijk, een van de weinige tegenstanders van het Romeinse Rijk die het evenaarde in omvang, effectiviteit en continuïteit. Vanaf de eerste eeuw v.Chr. tot de zevende eeuw n.Chr. was er sprake van conflict tussen Rome en Perzië. Ondanks hun eindeloze botsingen verrijkte de onderlinge handel en uitwisseling van cultuur hen beiden. Hun wederzijds respect voorkwam dat zowel Rome als Perzië de ander permanent zou vernietigen. Geen van beiden won de strijd. Beiden gingen ten onder.

ADRIAN GOLDSWORTHY is een van de bekendste historici op het gebied van de oudheid. Hij promoveerde aan Oxford University op de oorlogsmachine van het Romeinse leger en doceerde daarna onder meer aan Cardiff University en London University. De laatste jaren legt hij zich volledig toe op het schrijven. Zijn oeuvre is indrukwekkend. Hij schreef onder meer *Augustus, Pax Romana, Philippus en Alexander* en *De generaals van Rome*.

Uitgeverij Omniboek

www.omniboek.nl

ISBN 9789401919401 NUR 683

9 789401 919401